

Соња Миловановић

ЗАНОСИ И МУДРОСТИ БРАНЕ ПЕТРОВИЋА

Бранислав Петровић, *Не убијти ијициу грозда*
Службени гласник, Београд 2018.

*Уосталом, никада нисам сањао ништа
што би било леише, нестварније и узбудљивије
од мој обичној, свакодневној, величанственој живоји.*
Бранислав Петровић

Књигу *Не убијти ијициу грозда* чине текстови Бранислава Петровића, које је током готово четири деценије различитим поводима објављивао у часописима и новинама. Већина их је преузета из *Нин-а*, потом *Јежа*, *Фронџа*, *Дује*, *Данаса*, *Ејохе*, *Сјуденџа*, *Видика*, а уврштена је и неколицина из рукописне заоставштине и једна песма из књиге *Жеже-васион*. Текстови које је Петровић објављивао у гласилима жанровски су различити, и крећу се од поетске прозе, преко есеја, критика, реговања до цртица и бележака. Таква жанровска полифонија неминовно поставља питање какво је „градилиште” пред нама, од каквог материјала и какве вредности. То питање тражи два одговора – једно које се тиче природе самих текстова Бране Петровића, а друго које се односи на то како су ти текстови приређивачки уобличени.

Чини се да најбоље и насажетије дух књиге *Не убијти ијициу грозда* описује Петровићева мисао: „Увек се мора поћи од поезије јер је жудња свих текстова да постану песма”. Другачије речено, речи што су саткале прозне редове пред нама од исте су грађе од које је песник сачињавао стихове, јер њих искључиво води „дух градње”, добри анђео Браниног писма, који ће он у овим текстовима више пута истица-

ти као једино мерило људскости. Тај дух, уверен је Брана, подједнако ће бити важан за књижевност као и за било шта друго што човек ствара или у шта верује. Под његовом капом нашло се мноштво феномена о којима је наш истакнути песник размишљао и свој суд делио са најширом публиком, од друштвених, политичких, антрополошких, књижевних, до личних.

Најуопштеније узето, самеравајући питања која су Петровића заокупљала у распону од цивилизацијских до локалних, колективних до личних, метафизичких до реланих, управо *разумевање* духовне градње, која, како сматра, људе чини истима у њиховој различитости, даје песнику легитимитет да приликом глобалних „деоба” не западне у ситнодућанцијске рачунице, већ да људско сагледа у суштинском, као год и национално ван државних оквира, оно „моје” у оном „светском”. Зато ће Брана Петровић правити разлику између државног и духовног отцепљења, те тако не пристаје да даје Прешерна, Весну Парун, да се одрекне Гетеа, зато је за њега „кинеско питање и моје лично питање”, као што сматра да ни Данте није само италијански песник, односно да је Његош и светски песник. Упућиваће на разлику између значења појединих речи: „Власт и власништво из истог су корена, али нису исто. Власт је служење, власништво поседовање”, да би то неразликовање у пракси највећма осликавао на домаћем терену, у последицама титоистичке властодржачке политике. Исто тако, колико код се поносио српским родом, толико је и менталитет свог народа често нештедимиче критиковао: „Само за Србе, историјски народ, историја се не понавља, и све што им се сада догађа, догађа се први пут у историји”; „Неписменост у Срба, хронична је [...] Само је Србин способан да заврши школу а да остане неписмен.”

Брана ће бранити уверење да су све вере једнаке спрам једне творачке силе, јер су, поновимо његову мисао, од исте „духовне грађе”, и да су, сходно тој логици, верске нетрпељивости, исказиве до крајних консеквенци, „опако безбожништво”. Алтруистичка мисао основа је и његовог промишљања о људском злу, будући да је човек по својој природи и добар и зао, те сматра да „своју припадност људском роду, дакле, не можемо видети само у припадности онима који су стварали светлост – ми морамо, ми смо обавезни, ми смо осуђени да припадамо и онима који су у мрачној служби зла”. Ипак, етичко осећање да му је сваки човек брат ставља под сумњу када не налази оправдање злу, као приликом сазнања о конкретном нацистичком злочину над малим крагујевачким чистачима ципела октобра 1941: „Ах, прејасно осећам да ће ми можда и живот минути, а на ово питање нећу умети да одговорим”. Није на то питање могао да одговори ни „ужаснут анђеол” из бравурозне приче „Анђеол у винограду”, онемео услед непојмљивог

људског слепила и једноумља, када ученик пресуђује живот свом учитељу. Тако, насупротив поетских „револверских шала” из песничке књиге *О њроклеџа да си улицо Риџе од Фере*, у прознима, које су од њих узјамиле наслов, метак је дословно одаслат, те се безазлен и доброћудан смех из стихова овде изобличује у нему неверицу.

Петровићеви доживљаји и мисли у распону од заноса до оспоравања, од евокације до критике, од светлости до таме важиће и за књижевност, посебно поезију: „Поезија је чудо и чуђење. Бољом дефиницијом нисам задовољан”, „Поезија је само део човекове сизифофреније и сучење са ништавилом (увек сам у недоумици – ништавило са малим или великим Н?)”, као што „Написан текст никад није оно што је писац хтео да каже. Текст је оно што утекне од онога што је писац хтео да каже”, да би тај (пост)модернистички став демистификовао: „Постмодернизам није никакав баук. Ми постмодернисти смо традиционалисти. Нама је све текст. Кућа, улица, птица, жаба, извештај о водостању, све само текстови... И смрт је само један текст. Плагијат, али врло значајан текст. Итд.”

У духовну писатељску грађевину Брана је још узидео и размишљања о природи, животињама, политици, слави, меценству, о својим великим љубавима шаху и Партизану и сл., а његово је градилиште хтело да буде делатно, да се чује и да се разуме. Зато он и пише једноставним језиком, на ползу народа. Управо народни дух проговара из отменог господина Бранислава Петровића, и зато у његовој речи има и мудрости и сете, понајвише ироније, а шта ће од тога превладати зависи од општег тона, природе или повода текста. Реакције су, по правилу, бритке, евокације меланхоличне. Прве знају да оспоравају ставове и важних имена српске културе (Душана Радовића на пример, те посебно антологичара Богдана Поповића, Зорана Мишића и других). Међу овим другима најлепше се односе на породице – билошку, и њену судбину, и песничку, и њену уклетост. Међу најдирљивије странице иду оне о Ђури Јакшићу, Бранку Миљковићу, Миодрагу Булатовићу.

Друго поменуто питање које се тиче књиге *Не убиџи иџицу грозда* јесте како је приређивач распоредио духовну грађу Бране Петровића. У књизи је шеснаест поглавља као засебних тематских целина, од којих већина има и потпоглавља. Раичевић их је насловљавао Браниним стиховима и реченицама које одговарају теми целине. Међу поглављима и потпоглављима постоје споне, те се често мисао или појам из једне надовезује на следећу, чиме је приређивач очито желео да, поред тематских поља као језгара Бранине мисли, успостави извесне мотивске нити унутар издања. Тако, устину, дух Бранине мисли и емоције добија естетску надградњу. Јер Брана Петровић није у битноме мењао своја уверења, код њега је пресудан тон приликом разматрања одређене

појаве, те текстови нису ни морали бити хронолошки поређани, већ управо тематски. Но тиме је и било теже приступити распореду ове грађе, будући да се она, односно пре свега Бранина поезија, мора разумети изнутра да би се књига уоквирила поглављима „Чудо у срцу” и „Човек је једна суза”, ако се изузме последња целина ”Из давних предела лета”, коју махом чине Бранине фотографије. Њихов заједнички именитељ је вера, толико важна за овог песника. Јер питање вере се ипак различито манифестује када је песник о њој писао 1973, из које датирају текстови првог поглавља, и 2001, када су настали редови из претпоследње целине међу овим корицама. Тако књига, у још једном, додатном, кругу, ненаметљиво уоквирује стваралачки и животни Петровићев пут. Читалац је у прилици да и друге теме упоређује пратећи „Азбучни садржај” дат на крају издања, у којем су налази и податак када су и где текстови штампани. Тако, рецимо, да останемо код поменутог примера, не само да може пратити различитости свега онога што за Брану Петровића потпада под феномен срца, већ се могу уочавати и „финесе, финесе, финесе”, како би то он на једном месту рекао. Јер Брана ће до краја веровати и објављивати да је највећа благодат „срце једног човека у грудима другог”, али постоје извесне разлике у оглашавању „раздобља срца” с почетка књиге, када се с поверењем гледало у његову бесмртност, до тога да како то срце говори када песник постаје „све самљи” и када све више преовладава сетна мисао о смрти. Готово комплементарно поезији и поетичким променама, и овде се протеже линија од безусловне вере у моћ говора, односно живота, до наличја егзистенције.

Књига *Не убијии ийициу грозда* место је где су се сусреле и прожеле племенита мисао и народна мудрост Бранислава Петровића, Дон Кихот и Санчо Панса у њему. То је, такође, и место где су се сусрели Брана Петровић и Миодраг Раичевић. Зато ово није тек књига Браниних текстова већ и књига о Брани Петровићу, што осведочава и дух приређивачке градње.